

SANCTIUNEA ÎN LUMEA SATULUI – PORECLELE DEFĂIMĂTOARE

Cercet. şt. II, dr. Iustina Nica

Poreclele reprezintă o categorie antroponimică foarte importantă, cu cea mai îndelungată istorie în evoluția sistemului denominativ (dacă ar să parafrazăm, am putea spune chiar că *la început a fost porecla*), care a apărut din momentul în care omul a început să trăiască social, iar fenomenul acordării lor a luat amploare pe măsură ce natura relațiilor dintre membrii unei comunități s-a diversificat.

Poreclele au funcție de denotație individuală, caracter motivat și afectiv ce ilustrează particularități fizice, psihice, lingvistice, geografice sau întâmplări memorabile din viața purtătorilor lor, având la bază o metaforă creată mai ales din și pentru amuzament (Aureliu Candrea considera a fi poreclă acel cuvânt «prin care poporul lovește în nărvul sau defectul cuiva» – *Poreclele la români*, București, Editura Librăriei Socec, 1895, p. 7).

Sunt importante, așadar, prin prisma faptului că se referă la om, ele fiind „expresive lingvistic și personale prin aceea că aparțin unui singur individ” (Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 14). Deși poreclele sunt, în general, cuvinte din lexicul curent, descifrarea lor nu este întotdeauna facilă. Dacă în cazul unora dintre ele nu este greu să descoperim sursa directă, așa cum sunt cele provenite de la anumite trăsături umane (*Calicu, Cârnu, Chelu, Chioru, Ghebosu, Lungul, Scurtu* etc.), nume de plante sau de animale (*Arici, Berbecu, Bobocu, Busuioc, Calu, Capră, Cioară, Leuștean, Lupu, Ursu, Vulpe* etc.), obiecte diverse din gospodărie sau de vestimentație (*Baltag, Basma, Boldu, Căldare, Cărbune, Cioarec, Cotigă, Drâmbă, Fuior, Furcă* etc.) etc., există destul de multe situații în care poreclele își deconspiră cu greu originea sau aceasta rămâne un mister pentru cercetătorii de astăzi, ca urmare a faptului că nu se mai cunosc împrejurările care au dus la apariția acestora (*Ciobârnacu, Cioromânzu, Orgea, Ototoacă, Pișpou* etc.).

O analiză a antroponimiei existente în documentele de arhivă poate scoate la iveală o multitudine de nume care au în momentul de față circulație restrânsă sau care au rămas doar acolo, în paginile arhivelor, dezvăluindu-ne imaginea unor colectivități demult apuse: mentalitatea, comportamentul, obiceiurile, lexicul utilizat de acestea.

Faptul că avem în lucru *Indexul alfabetic al numelor de persoane* înregistrate în cele șapte volume ale *Dicționarului toponimic al României. Oltenia* (index care însumează aproximativ 800 de pagini) ne-a furnizat un material imens, în care poreclele se regăsesc din abundență. Privit la nivel macro, putem afirma că filonul cel mai consistent îl reprezintă cel al trăsăturilor umane – fizice și psihice. Deoarece numărul lor este foarte mare, în materialul de față vom restrânge cercul observației asupra celor din urmă, segmentul tipologic uman care ne-a furnizat materialul lexical fiind cel încadrat în aria semantică a apelativelor *nebun* și *prost*. Este un micromodel antroponimic care nu a făcut până acum obiectul vreunei analize și, prin urmare, vom face prezentarea lui trecând prin următoarele paliere:

- a) Câteva noțiuni generale despre poreclă;
- b) Câteva noțiuni generale despre calificativele *nebun* și *prost* din perspectivă lexicală, dar și umană;
- c) Clasificarea informației în ordinea alfabetică a lexemelor din aria selectată (între paranteze vom găsi definiția din dicționar a termenilor respectivi). Fiecare intrare va cuprinde toate antroponimele înregistrate în DTRO, însoțite de localizarea în

teren, iar acolo unde este posibil, și de menționarea obiectului geografic denumit (lucru important, de pildă, în cazul etimologiei numelor de ape „botezate” *Nebuna* sau *Turbata*);

- d) Analiza: 1. lexico-semantică, 2. morfologică, 3. structurală a denumirilor selectate;
- e) „Soarta” acestor denumiri în funcție de conjunctura istorică.